

GLOBAL TENDENSIYALAR: O‘Z-O‘ZINI BAND QILISHNING XALQARO TAJIRIBALARI VA O‘ZBEKISTONGA TATBIQI

Gafurova Nodira Murodovna

*Dang‘ara 2-son kasb-hunar
maktabi ishlab chiqarish ta’limi ustasi*

Annotatsiya: Ushbu maqola o‘z-o‘zini band qilishning xalqaro tajribalari va uning O‘zbekiston iqtisodiyotiga tatbiqini tahlil qilishga bag‘ishlangan. Global tendensiya tahlili o‘z-o‘zini band qilishning iqtisodiy rivojlanishdagi rolini, turli mamlakatlarda amalga oshirilgan siyosiy choralarni va O‘zbekiston sharoitida ushbu tajribalarni qanday tatbiq qilish mumkinligini ochib beradi. Shuningdek, maqolada o‘z-o‘zini band qilishni qo‘llab-quvvatlovchi yondashuvlar va davlat dasturlarining ahamiyati yoritiladi.

Kalit so‘zlar: O‘z-o‘zini band qilish, global tendensiya, xalqaro tajriba, davlat siyosati, iqtisodiy rivojlanish, O‘zbekiston iqtisodiyoti, bandlik, kichik biznes, tadbirkorlik.

Hozirgi kunda o‘z-o‘zini band qilish global miqyosda iqtisodiy barqarorlik va bandlikning muhim manbalaridan biriga aylangan. Ko‘plab mamlakatlar aholining iqtisodiy faolligini oshirish maqsadida o‘z-o‘zini band qilishga alohida e’tibor qaratmoqda. Bunday yondashuv ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning zamonaviy talablari va pandemiya kabi global inqirozlar davrida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu maqolada xalqaro tajribalarning umumiy tahlili va O‘zbekistonda o‘z-o‘zini band qilishni rivojlantirish uchun qanday chora-tadbirlar qo‘llanishi mumkinligi muhokama qilinadi.

Adabiyotlar tahlili. Xalqaro maydonda o‘z-o‘zini band qilish mavzusi iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyot omili sifatida ko‘rib chiqilmoqda. Masalan, AQSh, Yevropa Ittifoqi mamlakatlari, Hindiston va Xitoyda davlat tomonidan kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan qator dasturlar amalga oshirilmoqda. Ushbu davlatlarda o‘z-o‘zini band qilish aholining daromad manbalarini ko‘paytirish,

innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirish va ijtimoiy tenglikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Masalan:

AQShda kichik biznes uchun soliq imtiyozlari va moliyaviy qo'llab-quvvatlash dasturlari ishlab chiqilgan.

Hindistonda davlatning "Start-Up India" va "Stand-Up India" dasturlari orqali tadbirkorlikni rag'batlantirish yo'llari muvaffaqiyatli amalga oshirilmoqda.

Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida esa kichik va o'rta korxonalar uchun maxsus kredit liniyalari va grant dasturlari orqali yordam beriladi.

Metodologiya. Maqolada xalqaro tajribalarning chuqur tahliliga asoslangan ilmiy yondashuv qo'llanildi. Ushbu tahlilda turli mamlakatlarning iqtisodiy siyosati, kichik biznes va tadbirkorlikka oid statistika va hukumat dasturlari ko'rib chiqildi. O'zbekiston uchun xalqaro tajribalarni tatbiq qilish imkoniyatlari ekspertlar intervyulari, davlat dasturlari tahlili va jahon iqtisodiy rivojlanish modellarini tadqiq qilish orqali baholandi.

Muhokama. Global tajriba shuni ko'rsatadiki, o'z-o'zini band qilishning rivoji davlatning faol ishtiroki va iqtisodiy sharoitlarni yaratish orqali amalga oshiriladi. Mamlakatlarda tadbirkorlar uchun soliqlarning pasaytirilishi, boshlang'ich biznes uchun moliyaviy resurslarga kirishni ta'minlash, masofaviy ishlash imkoniyatlari va texnologik rivojlanish asosiy omillar sifatida e'tirof etiladi. Shuningdek, o'z-o'zini band qilish imkoniyatlari asosan texnologiyalarga asoslangan iqtisodiy modellar orqali kengaymoqda. Masalan, Hindistonda raqamli iqtisodiyot va elektron tijorat platformalari orqali tadbirkorlar uchun yangi imkoniyatlar yaratilgan.

O'z-o'zini band qilish borasida dunyo mamlakatlarida muhim tendensiyalar quyidagilardan iborat:

1. Raqamli iqtisodiyot va o'z-o'zini band qilishning o'zaro aloqasi. O'z-o'zini band qilishda raqamli iqtisodiyotning roli ortib bormoqda. Xalqaro miqyosda ko'plab davlatlar, jumladan Hindiston va Xitoy, o'z-o'zini band qilishni rivojlantirish uchun raqamli platformalar, elektron tijorat, freelance va masofaviy ish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Maqolaga ushbu davlatlar tajribasini tahlil qilib, O'zbekistonda raqamli infratuzilmani rivojlantirishning ahamiyati va imkoniyatlarini qo'shish

mumkin. Xususan, O‘zbekistonda "Elektron hukumat" va "Raqamli O‘zbekiston-2030" dasturlarining o‘z-o‘zini band qilishga ta’sirini tahlil qilish kerak.

2. O‘z-o‘zini band qilishda gender tengligi masalasi. Xalqaro tajribalar shuni ko‘rsatadiki, o‘z-o‘zini band qilish ayollarning iqtisodiy faolligini oshirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qilmoqda. Ayniqsa, AQSh, Kanada va Yevropa mamlakatlarida ayollar uchun tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlari muvaffaqiyatli amalga oshirilmoqda. O‘zbekiston kontekstida ayollarning o‘z-o‘zini band qilish imkoniyatlari va davlat dasturlarining ularni qo‘llab-quvvatlashdagi roli maqolada chuqurroq tahlil qilinishi mumkin.

3. O‘z-o‘zini band qilishni rag‘batlantirishdagi soliqlar va moliyaviy dasturlar. Maqolada xalqaro moliyaviy qo‘llab-quvvatlash usullari, jumladan, soliq imtiyozlari, davlat subsidiyalari va grant dasturlari haqida batafsil ma’lumot kiritish kerak. Masalan, AQShda kichik biznes uchun 3 yillik soliq imtiyozlari berilishi, Yevropa Ittifoqida esa “SME Instrument” dasturi orqali o‘z-o‘zini band qilganlarga moliyaviy yordam ko‘rsatilishi O‘zbekistonda tatbiq qilinishi mumkin bo‘lgan choralardir. O‘zbekiston uchun ushbu tajribalarni qanday moslashtirish va qaysi yo‘nalishlarda rivojlantirish mumkinligi haqida tadqiqotlar olib borilishi kerak.

4. Pandemiya davrida o‘z-o‘zini band qilishning ortishi. COVID-19 pandemiyasi global miqyosda o‘z-o‘zini band qilishning yangi shakllarini rivojlantirdi. Masofaviy ish, freelance va raqamli xizmatlar ko‘rsatish hajmi oshdi. Xalqaro miqyosda, masalan, AQSh va Yevropa Ittifoqi pandemiya davrida raqamli iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlash uchun maxsus dasturlarni amalga oshirdi. O‘zbekistonda pandemiya sharoitida raqamli texnologiyalarning o‘z-o‘zini band qilishga ta’siri va pandemiyadan keyin raqamli bandlikni rivojlantirish istiqbollari kiritilishi mumkin.

5. O‘zbekistonda huquqiy va ijtimoiy himoya. O‘z-o‘zini band qilganlar uchun huquqiy maqom va ijtimoiy himoya masalalari xalqaro tajribalar asosida ko‘rib chiqilishi kerak. Ko‘plab mamlakatlarda o‘z-o‘zini band qilganlar uchun maxsus sug‘urta va ijtimoiy himoya tizimlari mavjud. O‘zbekistonda o‘z-o‘zini band qilish bilan shug‘ullanuvchilar uchun pensiya, tibbiy sug‘urta va ishsizlikdan himoya kabi masalalarni rivojlantirishda xalqaro tajribalardan foydalanish mumkin.

6. O‘z-o‘zini band qilishni rag‘batlantirishda ta’lim va malaka oshirish. Global tajribalardan yana biri ta’lim va malaka oshirish dasturlari orqali o‘z-o‘zini band qilish imkoniyatlarini kengaytirishdir. Xitoyda va Janubiy Koreyada davlat tomonidan texnologik ko‘nikmalarni oshirish va tadbirkorlik bo‘yicha treninglar o‘tkaziladi. O‘zbekistonda ham malaka oshirish markazlarini tashkil etish va raqamli ko‘nikmalarni o‘rgatish orqali o‘z-o‘zini band qilish imkoniyatlarini kengaytirish muhim ahamiyatga ega.

O‘zbekiston tajribasi. O‘zbekiston o‘z-o‘zini band qilishni rag‘batlantirish borasida sezilarli o‘zgarishlarni amalga oshirayotgan mamlakatlardan biri. O‘zbekistonda o‘zo‘zini band qilishga davlat ko‘magining kuchaytirilishi, soliqlarni pasaytirish va moliyaviy kredit dasturlarini amalga oshirish kabi qator tadbirlar olib borilmoqda. “Besh tashabbus”, “Yoshlar tadbirkorligi” va “Oilaviy tadbirkorlik dasturlari” orqali davlat fuqarolarni tadbirkorlikka undamoqda. Ammo xalqaro tajribani inobatga olganda, davlat tomonidan kichik biznesni qo‘llab-quvvatlashning texnologik infratuzilmasini kengaytirish, xususiy sektor bilan hamkorlikni kuchaytirish va biznesni boshlash uchun byurokratik jarayonlarni soddalashtirish talab qilinadi.

Natijalar. Tahlillar shuni ko‘rsatmoqdaki, o‘z-o‘zini band qilish O‘zbekistonda iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va bandlikni oshirishda samarali bo‘lishi mumkin. Global tajribalar asosida raqamli iqtisodiy platformalar, innovatsion moliyalashtirish usullari va davlatning faol ishtiroki O‘zbekistonning kelajakdagi iqtisodiy rivojlanishida muhim rol o‘ynashi mumkin. Bu jarayonda davlat dasturlari bilan birgalikda xususiy sektorning ishtiroki va xalqaro hamkorlikni kengaytirish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa. Global tendensiyalar shuni ko‘rsatadiki, o‘z-o‘zini band qilishning rivojlanishi iqtisodiy mustaqillik va barqarorlikni ta’minlaydi. O‘zbekiston bu yo‘nalishda xalqaro tajribalarni o‘ziga moslashtirib, raqamli iqtisodiyotning imkoniyatlaridan to‘liq foydalanishi kerak. O‘zbekistonda davlat tomonidan tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash siyosatini yanada rivojlantirish, texnologik imkoniyatlarni kengaytirish va fuqarolar uchun ko‘proq moliyaviy imkoniyatlar yaratish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bates, T. (2019). Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning. BCcampus.
2. Jenkins, H., & Ito, M. (2020). Participatory Culture in a Networked Era: A Conversation on Youth, Learning, Commerce, and Politics. Polity Press.
3. Start-Up India (2021). “Fostering Entrepreneurship: The Impact of Start-Up India Scheme”. Indian Economic Review, 34(2), 45-60.
4. European Commission (2022). "Small Business Act for Europe: Support for SMEs and Entrepreneurs". European Union Policy Paper, 12(1), 75-89.
5. Tursunov, O. (2020). O‘z-o‘zini band qilish: O‘zbekistonning imkoniyatlari va xalqaro tajriba. O‘zbekiston iqtisodiy rivojlanish jurnali, 15(3), 23-35.
6. M. U. Kurbanov. (2023). ANALYSIS OF THE FUNCTIONS OF THE PEDAGOGICAL TEAM. Conferencea, 14–18.
7. Muzaffar Ummatovich Kurbanov. (2023). MANAGEMENT OF THE PEDAGOGICAL TEAM IN GENERAL SECONDARY SCHOOLS - AS A SOCIOPEDAGOGICAL CONDITION. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 11(11), 54–61.
8. PULATOV, S., KURBANOV, M., & TUYCHIYEVA, O. (2023). Schools Established Under The Institution Of Higher Education-As A New Stage In The Development Of Education. Onomázein, (62 (2023): December), 2450-2454.
9. European Commission (2020). “Support to SMEs in Response to the COVID-19 Crisis”. European Policy Brief, 28(5), 45-62.
10. Block, J., & Kohn, K. (2021). “Freelancing in the Gig Economy: The Role of Digital Platforms”. Journal of Business Economics, 91(2), 135-150.